

Notat om ophavsret i VFV.

Baggrund

Videnscenter for Velfærdsteknologi og centerets koordinatore på SOSU-skolerne har behov for til formidlings- og undervisningsformål at kunne videreformidle det essentielle indhold i forskellige fagligt relevante tekster mm. uden at komme i konflikt med ophavsretsloven.

Ophavsretsbeskyttet materialet er under ét tekster, artikler, rapporter, videoer, podcasts, analyser osv. I det følgende anvendes blot ordet **værk** som reference til alle disse repræsentationsformer.

God skik på området

Inden det juridiske overhovedet kommer i spil, gælder der på området også hvad der kaldes *god skik* når man bruger og/eller gengiver andres værker i en given sammenhæng. Hvad der er *god skik* er naturligvis subjektivt, men handler om:

- Altid at undersøge om et værk **tydeligt** er ophavsretsbeskyttet og da undlade at bruge det – alternativt søge rettighedshaver skriftligt om tilladelse
- Altid at kreditere ophavsretshaveren, uanset om ”alt er tilladt” med værket
- At anføre præcise kildeangivelser, titler, referencer mm. til det oprindelige værk
- Når man citerer fra andre værker, da ikke at citere **for meget** eller **for lange stykker**
- Citér altid i anførselstegn og med indrykning eller anden adskillelse fra hovedteksten
- Et copyright-mærke © på et værk er ikke et krav for at opretholde ophavsretten! Den opstår automatisk ved værkets frembringelse

Formålet med at gengive et værk spiller ind i vurderingen af om det er god skik. Det underbygger således legitimiteten af en henvisning til en hjemmeside, hvis det tydeligt fremgår for brugeren hvad det er man ønsker at fremhæve eller vise med den pågældende reference. Altså at komme med en kort omtale eller beskrivelse af formålet på sin egen hjemmeside i sammenhæng med linket.

Generelt om ophavsret

Udgangspunktet for ophavsret er, at det er værket, f.eks. en tekst **i sin helhed**, der er omfattet og dermed beskyttet. Det betyder, at man ikke uden forudgående tilladelse må gengive et værk **i sin helhed**. Derimod krænker det ikke ophavsretten, når der er et fagligt formål med det **at udforme og formidle** et abstract af et værk **med sine egne ord**, uden at medtage hele sætninger eller større sammenhængende afsnit af den oprindelige tekst. Denne bearbejdning af kildematerialet bliver et værk i sig selv.

Ikke-beskyttet viden, fakta (herunder f.eks. produktspecifikationer), ideer, teorier og testresultater, **kan gengives** uden at man kommer i konflikt med ophavsretten ved at gengive dem, også selv om de indgår i en faglig artikel eller rapport.

Som en konsekvens af at det er værket i sin helhed, der er beskyttet, gælder også at forfatteren/-rne (normalt) bevarer ophavsretten, selv om værket f.eks. **gengives i en bog** eller et tidsskrift. Hvis man vælger at anvende en sådan tekst, bør man kreditere både forfatter og forlag og det vil være at foretrække hvis man *kan* spore originalmaterialet og undgå at anvende forlagets udgave.

Ophavsret og AI (Artificial Intelligence)

Juraen på AI-området er stadig under afklaring, da området er meget nyt og udvikler sig uforudsigeligt. Imidlertid er tungtvejende institutioner som f.eks. EU-kommissionen og WIPO¹ enige om, at for at et værk kan blive underlagt ophavsret, skal det være **originalt og resultatet af en menneskelig, skabende proces**. Hvis der ikke er en ophavsmand til et værk, er der ingen ophavsret. Dette princip følges også af dansk ret.

I **juridisk** udlægning, betyder det omvendt også, at jo mere præcise instruktioner den person giver, som prompter et AI-værktøj og som eventuelt redigerer, vælger i og kuraterer outputtet, jo mere kan denne person påberåbe sig ophavsret til værket. Omvendt vil man kunne referere til et sådant værk efter de helt normalt principper. I **praksis** vil det dog være så svært at påvise sådanne fuldstændige instruktioner, at dette næppe får nogen praktisk betydning.

Der er et par gråzoner på området det kan være værd at kende til:

1. Skriver en forfatter en tekst, hvor AI indgår i processen **som et rent værktøj**, på linje med litteratur i øvrigt, et kamera eller en computer, regnes værket ikke for AI-baseret, men originalt, og ophavsretten tilfalder forfatteren som normalt. For at være fritaget for ophavsret, skal et AI-skabt værk altså komme direkte **”out of the box”** i sin helhed, og helst kunne genkendes som sådant
2. På grund af den måde AI trænes og fungerer på, kan en AI-plattform godt **komme til** at reproducere et værk, særligt billeder og musik, som reelt kommer direkte fra et originalt materiale. Er dette tydeligt for læseren, kan man ikke anvende et sådant værk i sin videre færd med henvisning til at AI-genereret materiale er *open source!* Der er man nødt til at gengive med henvisning til originalen – også under de normale betingelser

Sammenfattende kan det altså siges, at i **langt de fleste tilfælde** anses AI-genererede billeder og tekst, der ikke er resultatet af en menneskelig, kreativ proces, for **open source** og kan derfor bruges frit i egne artikler mm. lige som AI-plattformen ikke skal krediteres for brugen.

Faglige modeller

Afsnittet her anvender begrebet **faglige modeller** i den betydning hvor det indgår eller kunne indgå i et undervisningsmateriale eller -forløb og i det faglige arbejde efterfølgende. Formålet med sådanne modeller er at strukturere elevernes forståelse af området og standardisere det faglige arbejde; typisk med henblik på at opnå den bedst mulige kvalitet, et fælles sprog og en ramme for evaluering af arbejdet. I sagens natur er sådanne modeller jo udgivet **med henblik på** at blive brugt i det faglige arbejde, uden at den enkelte (f.eks.) sygeplejerske først skal kreditere en given forfatter for at bruge en

¹ Verdensorganisationen for Intellectuel Ejendomsret

given faglig model i sit daglige arbejde med patienterne. I alt væsentligt lægger videre anvendelse af sådanne faglige modeller i sit eget arbejde sig derfor op ad de helt normale regler for gengivelse, citering og kreditering samt god skik på området.

Der er dog en væsentlig moderation hertil: **En teori** i sig selv er ikke beskyttet af ophavsret. En teoretisk model eller fremstilling er heller ikke og må således bruges på en måde som antager at læseren på forhånd kender til modellen og ikke behøver den nærmere præciseret. Det er f.eks. helt i orden at referere til **Maslows Behovspyramide** uden nærmere præsentation heraf. Den kan læseren så selv finde frem til ved behov. På samme måde kan **Jensens & Petersens Sygeplejeprocessmodel** omtales ved navn og med egne ord på det generelle plan uden at man kommer i konflikt med ophavsretten.

Sammenfattende om faglige modeller kan det altså siges at man kan bruge disse under de helt normale regler for området, dvs. citere (kort) fra, omtale både specifikt og generelt, kritisere, kreditere med mere. Hovedreglen er hellere en kreditering for meget, end en for lidt og en korrekt kildeangivelse på et værk, som ikke behøver krediteres, skader ingen.

Om hyperlinks

Et hyperlink fra en hjemmeside til en anden regnes ikke i sig selv som offentliggørelse og krænker derfor ikke ophavsretten. Det er blot at ”pege brugeren i en anden retning”. Det forudsætter dog at det man linker til, er originalt og offentliggjort på destinationssiden **af forfatteren eller med dennes tilladelse**. Man kan således med fordel vælge at linke til et materiale i stedet for at uploade det på egen hjemmeside, men står da med opgaven at sikre at det pågældende link bliver ved med at svare!

Om kilder og citater

Linker man fra sin hjemmeside til et værk på en anden hjemmeside, giver en kildehenvisning ingen mening. Det man henviser til, er jo kilden/originalen!

Men i sammenhænge, hvor man selv frembringer et materiale til formidling, er det under **citaretten**, (der også findes i Ophavsretsloven) tilladt at gengive korte stykker, f.eks. konklusioner, grafer, billeder, tabeller og modeller, som er væsentlige for sammenhængen og forståelsen. Kriteriet for at medtage f.eks. en graf eller en model i et abstract er at **den skal give mening** i forhold til din egen fremstilling af materialet. Ikke blot være en videregivelse uden sammenhæng. Du må også gerne bruge den i en kritisk omtale af kildematerialet. Det er videnskabens vilkår.

Bemærk, at selv om et værk er offentliggjort i almenheden, uanset på hvilken måde, kan der gælde betingelser for brug. Undersøg altid disse betingelser først og hvis der er tvivl, lad være.

Kommunikation fra politiske aktører og andre offentlige instanser

Samfundet har interesse i en åben offentlig debat og derfor i at interesseorganisationer, eksperter m.fl. forholder sig til de beslutningsprocesser, der foregår i det politiske system. I det system er det formentlig Folketingets kommunikation, som er mest interessant i sammenhæng med Vidensbanken, men reglerne gælder også for forhandlinger i regioner og kommuner.

Når et værk herfra er udsendt **i almenheden** og ikke på en lukket/inviteret høring, er der **ikke ophavsret på materialet**. Love, bekendtgørelser, betænkninger, forhandlingsresumeeer osv. kan gengives frit, f.eks. fra [Retsinformation](#).

Man må ligeledes **citere fra taler** på Folketingets talerstol, så længe det indgår i en fornuftig sammenhæng, men ikke gengive talen i sin helhed. Tager man derimod talens indhold fra en avis eller et tidsskrift, skylder man at kreditere dem for gengivelsen.

Ved **offentlige høringer** er det sådan, at når en lov el.lign. er udsendt i *offentlig høring*, er den **ikke beskyttet af ophavsret**, men hvis den ledsages af konsulentrapporter, partsindlæg eller udspil fra interesseorganisationer mm., kan disse være omfattet af ophavsret. Der kan naturligvis citeres fra dem jf. ovenfor. Sådanne indspil til en debat bør således kun videregives med afsenders tilladelse og kreditering, medmindre det pågældende ministerium el.lign., har valgt selv at offentliggøre materialet – typisk på deres hjemmeside. Da er det frit at gengive.

Af andre parter hvis kommunikation *i reglen* er offentlig og må gengives helt eller i uddrag, kan nævnes retsafgørelser fra domstolene, administrative forskrifter og doktorafhandlinger fra universiteterne og uklassificeret materiale fra Statens Arkiver.

Gengivelser til brug i en undervisningssituation

Det er tilladt for SOSU-skoler til brug i **en direkte undervisningssituation** at gengive op til 20% af en fagligt relevant tekst, dog maksimalt 20 sider af samme materiale uden at komme i konflikt med ophavsretten. Det er klart, at en egen bearbejdning af en tekst, kan anvendes uden begrænsninger, så længe den overholder de principper, der er beskrevet ovenfor.

Videnscenter for Velfærdsteknologi

OnePager om ophavsret mm. (Ver. 2.1, novbr. '25)

